

Ванче СТОЈЧЕВ

КРИТИКА ИЛИ КРИТИЗЕРСТВО

Во списанието Историја, год. XXXVIII, Скопје 2002, број 1-2 издание на Сојузот на историчарите на Република Македонија на стр. 137 до 141 во делот Критики е објавен текст од Владо Ивановски што би требало да претставува критички осврт на статијата: „Балканскиот штаб и македонското прашање во 1943 година“ од авторот Ванче Стојчев.

Критиката, како и секој друг текст треба да содржи одредени вредности: морални, научни, стручни и други. Таа треба да се однесува на конкретни лица, на факти, да биде конструктивна, добронамерна и да тежнее кон подобрување на критикуваниот текст. Критиките со такви содржини ~~не~~ вреднуваат како научни трудови и тие имаат високо научно, едукативно и општествено значење. Доколку таква беше критиката на Владо Ивановски таа ќе имаше силен придонес во нашата наука воопшто, а особено во историографијата и во методологијата на научноистражувачката работа. Со оглед дека наведените вредности во овој текст недостасуваат, а особено прецизноста и точноста кои тој постојано ги потенцира, со жалење може да заклучиме дека Владо Ивановски се занимавал со критизерство.

Несомнено оптоварен со лични фрустрации и со само нему познати комплекси, емотивен, но без причина изнесува навредливи, произволни и невинити податоци што немаат никаква врска ниту со науката, ниту со „критиката“. Имено, во мојот текст на ниту едно место не сум напишал дека сум професор на Воената академија „Генерал Михаило Апостолски“, ниту, пак, дека сум специјалист по воена историја. Овие поими во „критиката“ на Владо Ивановски повеќе пати се повторуваат исклучително во пејоративна и иронична конотација. А статијата ја напишав како научен работник кој повеќе години работи и истражува на полето на воената историја.

Во однос на фактите од содржината на текстот „Балканскиот штаб и македонското прашање во 1943 година“, што е во случајов предмет на „критика“, Владо Ивановски, исто така, изнесува мислења и ставови кои во науката одамна се надминати. Имено, најзначајните сознанија историографијата ги стекнува од примарните извори, а тоа се објавени и необјавени архивски документи. Овие сознанија се надополнуваат со сите други видови секундарни извори меѓу кои и сеќавањата на учесниците во одредени настани. Во својот текст, назначен како критика, на стр. 137 во петтиот пасус Владо Ивановски наведува: „Авторот цитирајќи бугарска литература, тврди дека на 12 април 1943 година во илегален стан во Софија се воделе разговори за создавање на Балкански штаб...

Од југословенска страна на тој состанок учествувал Михаило Апостолски (командант на ГШ на НОВ и ПО на Македонија)...“ Потоа, Ивановски тврди: „Апсолутно не е точно дека Апостолски учествувал на таков состанок во Софија!? Тој податок Апостолски никаде не го споменува во своите многубројни писанија. Напротив, во оваа време тој е во Скопје...“ Потоа, Ивановски во својот коментар наведува: „Очигледно авторот Ванчо Стојчев некритички, без оградување, го прифатил и стои зад податокот што го пласира бугарскиот автор. Доколку, пак, Ванчо Стојчев има други сознанија, го потврди изнесеното и објави, тоа е друго прашање, и претставува значаен прилог и ќе ја збогати биографијата на Апостолски“.

При истражувањата на историографијата особено на воената историја неопходна е примената на историско-компаративниот метод, односно споредбата на документи и литература од различна провениенција за еден ист историски настан. Поради тоа во изработката на текстот за Балканскиот штаб, покрај македонската и српската, е користена и бугарска литература. Во цитираниот извор од бугарска провениенција се појавија поинакви гледања од оние што дотогаш за Балканскиот штаб беа познати во нашата историографија. Поттикнат од новите сознанија, без критички осврт на истите, јас ги цитирам во мојот текст, а изворот го наведов во фуснотата број пет. Подоцна споредувајќи ги објавените трудови на Михаило Апостолски востановив дека тој навистина ниту во еден од своите трудови не споменува дека во април 1943 година ја посетил Софија. Веројатно на бугарските извори требало да се гледа со одредена резерва, но во исто време тие претставуваат и предизвик за македонската историографија и понатаму да трага и да ги истражува овие мошне значајни настани за нашата понова историја. Со оглед на тоа дека во Воената академија се наоѓа оставината на севкупната необјавена архивска граѓа на Михаило Апостолски со околу 8000 (осум илјади документи), се надевам дека и овој случај ќе се расветли со помош на неговите лични документи. На оваа документација веќе сериозно работам и се надевам дека наскоро ќе биде објавена. Во неа се содржани многубројни настани за кои до сега не се знаело или се знаело мошне малку.

На стр. 138 во вториот пасус Ивановски наведува дека во мојот текст на стр. 158, пасус трет, од горе, од презентираниот содржина произлегувало дека македонската војска е создадена во јуни 1943 година? Јас не сакам да се бранам од неодмерените и навредливите зборови на В. Ивановски. Но, сакам да потсетам дека на научната, па и на пошироката јавност добро и се познати резултатите на моите истражувања од областа на македонската воена историја. Верувам дека и господинот В. Ивановски ќе се присети дека токму тој беше член на рецензентската комисија која даде висока оценка за моите научноистражувачки и други квалитети врз чија основа сум избран во наставник по воена историја на Воената академија

Што се однесува до создавањето на македонската војска тоа претставува процес кој започнал со формирањето на првите диверзантски групи, од кои потоа биле формирани партизанските одреди, а понатаму се формирале баталјоните, бригадите, дивизиите, па корпусите. Формирањето на раководството

на македонската војска, исто така, претставува еволутивен процес. Во април 1941 година се формирани воени комисии во месните комитети, потоа во септември 1941 година е формиран Покраинскиот воен штаб за Македонија. Во јуни 1942 година Покраинскиот воен штаб е преименуван во Главен штаб на партизанските одреди на Македонија (ГШ на НОПОМ), а во март 1943 година ГШ на НОПОМ е реорганизиран и преименуван во Главен штаб на народноослободителната војска и партизанските одреди на Македонија (ГШ на НОВ и ПОМ). Од октомври 1944 година ГШ и единиците на НОВ и ПОМ биле инкорпорирани во Народноослободителната војска на Југославија (НОВЈ).

Во натамошниот текст „критиката“ на господинот Владо Ивановски се засновува на текстови, пасуси, реченици, па и зборови извлечени од целината, односно од контекстот. Со ова не сакам да кажам дека во мојот текст нема грешки. Тие постојат, но ниту една не е направена намерно и секоја добронамерна и конструктивна критика ќе влијае грешките да се отстранат. Меѓутоа, критичарите би морале, пред сè, да бидат самокритични; да влијаат на другите со научната вредност на своите текстови. Само на тој начин ќе имаат полно научно и морално право да пишуваат критики. Покрај тоа, критиката има многу поголема вредност доколку се однесува на суштината, доколку придонесе на целосното подобрување на критикуваниот текст. Во случајов В. Ивановски упатува критика дека „...професорот Стојчев не прави разлика меѓу зборовите пратеник, делегат, инструктор... дека Преспанско советување било состанок, а не советување“. Овие забелешки се значајни и делумно точни, но тие не се суштински. Мојата цел беше да укажам на тоа дека со формирањето на Балканскиот штаб во 1943 година се даваше надеж дека ќе се формира единствено воено-политичко раководно тело со чија помош ќе се овозможи обединување на сите делови на Македонија во единствен антифашистички фронт, со што во евентуалната идна балканска федерација таа би можела да влезе како рамноправна членка цела и единствена во своите етнички граници.

Господинот Владо Ивановски во својата „критика“ на стр. 139 трет пасус пишува: „Не стои констатацијата на авторот“..., Се прашувам ако нешто не стои зошто тогаш критикува. Потоа самиот конструира реченица што јас не сум ја рекол, а потоа критикува. Во таа наводно моја реченица Ивановски пишува: „Во тоа време (се однесува за период јуни-септември 1943 б.м.) раководството на НОВ на Македонија вложило големи напори да се воспостави соработка во Западна Македонија, каде што живееле Македонци и Албанци во рамките на италијанската конструкција „Велика Албанија...“! Потоа критикува со зборовите: „Авторот очигледно не сфаќа многу работи за оваа територија и време. Претходно зборува за создавање на слободни територии и воени единици, не спомнувајќи притоа, на кој простор се создале тие територии и единици. Не е точно дека на оваа територија живеат „само Македонци и Албанци. Каде се Турците...“ Овој текст Владо Ивановски го конструирал по сопствена желба, па го критикува. Всушност во мојот е наведено следното: „Во исто време раководството на НОД на Македонија вложило големи напори да се воспостави соработката во Западна Македонија каде што живееле Македонци и Албанци во рамките на италијанската кон-

струкција „Велика Албанија“. Таа соработка ја отежнувала асимилаторската политика и националната дискриминација на Македонците од страна на албанската профашистичка власт“. Со внимателна компарција и анализа на содржината на овие два текста се заклучува следното: 1) Со оглед на тоа дека во почетокот на мојот пасус пишува: „Во исто време...“ Тоа значи дека мислата во овој пасус непосредно е поврзана со претходната мисла, 2) Во мојот текст се зборува за раководството на НОД (Националнослободителното движење), а В. Ивановски пишува за раководството на НОВ (народнослободителната војна). Тие раководства не се исти. Раководството на НОВ е всушност Главниот штаб, а во раководството на НОД влегуваат и политичките и воените структури, односно ЦК на КПМ и ГШ на НОВ и ПОМ и останатите општествено-политички организации. Нивните обврски се различни. 3) Во мојот текст нигде не се споменува дека во Западна Македонија живеат само Македонци и Албанци. Таа импровизација е на В. Ивановски. 4) Во претходниот пасус воопшто не се зборува за слободни територии, за воени единици. Тоа се импровизации, извлекувања од контекст и лични конструкции.

На крајот во својата „критика“ господинот В. Ивановски наведува: „На крајот да повторам дека целта на моево јавување, е да придонесам и корегирам некои очигледни фактографски неточности, што се провлекуваат во написот на проф. Стојчев, кои кај корисниците што не ја познаваат проблематиката, можат да создадат искривена слика за настани од периодот на Народнослободителната војна во Македонија, 1941-1945“. И покрај предупредувањата на В. Ивановски, читателите веројатно ќе си донесат своја оценка, свој суд. Меѓутоа, ние како автори мора да бидеме свесни дека секој текст, пред сè, говори за авторот, за неговите морални и научни вредности, а научната јавност, несомнено, многу добро ги познава нашите вредности.

На Редакцијата на списанието „Историја“ ѝ се заблагодарувам за отстапениот простор, а на читателите на вниманието.

Ванче Стојчев